

CASUS Jef Reyniers & Manuel Aalbers

MONDIALISERING VAN HET WEGWIELRENNEN

Wielrennen is van oudsher vooral populair in de Benelux, Frankrijk en Italië. Vanuit deze landen verspreidde de wielersport zich over de wereld. Maar hoe mondiaal is de wielersport vandaag de dag eigenlijk? In dit artikel analyseren wij de mondialisering van het wegwielrennen voor mannen.

AGORA besteedde eerder aandacht aan sport (2015-1) en aan fietsen (2010-4), maar de focus lag in deze themanummers vooral op de sociale kanten van sport, de fiets als vervoermiddel en beleid voor fietsers en recreatieve sporters. Hoog tijd dus om de thema's sport en fietsen bij elkaar te brengen en het professionele wielrennen te belichten. We zijn vooral geïnteresseerd in de mondialisering van het wegwielrennen en analyseren zowel de podiumplaatsen van de drie grote rondes en drie belangrijke klassiekers als de nationaliteiten van de renners die deel uitmaken van de wielerteams die op het hoogste niveau actief zijn.

Een belangrijke speler die graag meer mondialisering zou zien, is de internationale wielersportfederatie, de Union Cycliste International (UCI). De UCI is het bestuursorgaan voor alle wielersporten, waaronder niet alleen wegwielrennen maar ook BMX en mountainbiking vallen. De UCI stelt regels op waaraan renners en ploegen moeten voldoen en bepaalt daarnaast de planning en ranking van de wielwedstrijden. Naast deze bestuursfuncties heeft de UCI ook een strategie om het fietsen in al haar vormen te ontwikkelen tot een competitieve sport over de hele wereld. Een van haar doelstellingen is het opbouwen van een sterke en duurzame financiële structuur om de carrières van de wielrenners en entourage in de toekomst te kunnen verzekeren.

De UCI wil ook in opkomende landen de sport ontwikkelen door samen te werken met de continentale confederaties en nationale federaties. Tegelijkertijd wil ze de sport beschermen en vernieuwen in de landen waar het wielrennen historisch gezien al langer populair is. Het is echter de vraag hoe succesvol de UCI is in het bewerkstelligen van haar doelstellingen.

Van Wereldbeker naar WorldTour

De UCI-Wereldbeker (1989–2004) bestond uit tien grote eendagswedstrijden die, uitgezonderd van de vijf edities van de

Grand Prix des Amériques in Canada, allemaal plaatsvonden in West-Europa. In 2005 is de Wereldbeker vervangen door de UCI-ProTour/WorldTour. Dit is een verzameling van 27 verschillende wedstrijden, waaronder zowel prestigieuze eendagsklassiekers als grote rittenkoersen zoals de Tour de France. Hiervan worden twee rittenkoersen gehouden in Polen en Australië en twee eendagswedstrijden in Canada. Dit betekent echter dat er nog altijd 23 topwedstrijden worden gehouden in West-Europa. De internationalisering blijft wat betreft de organisatie van topwedstrijden dus erg beperkt.

Het peloton bestaat uit twee verschillende soorten teams. Enerzijds zijn er de WorldTour-teams, anderzijds de ProContinentale teams. De WorldTour-teams, de teams uit de hoogste divisie, zijn verplicht deel te nemen aan WorldTour-wedstrijden. De WorldTour-teams worden geselecteerd op basis van ethische, financiële en administratieve criteria, maar vooral op basis van sportieve prestaties. ProContinentale teams, de teams uit de tweede divisie, worden niet uitgenodigd door de UCI. Zij hebben 'wildcards' nodig van de wedstrijdorganisatie om aan een WorldTour-wedstrijd te mogen deelnemen en worden in dit artikel niet geanalyseerd.

De cijfers

Voor dit artikel zijn cijfers gebruikt van de website www.procyclingstats.com. De data die hier gebruikt zijn bevatten gegevens over de WorldTour-teams, de renners en het podium van de bekendste wielkoersen.

Aan de hand van de gegevens over de verschillende nationaliteiten van de renners kan de verspreiding van de wielersport nagegaan worden. Wij onderzochten of de beste renners door de jaren heen uit een grotere verscheidenheid aan landen komen. Om dit na te gaan maakten wij een selectie van wedstrijden uit de WorldTour, namelijk: de drie bekendste eendagsklassiekers (Milaan-San

Remo, de Ronde van Vlaanderen en Parijs-Roubaix) en de drie grootste rondes (Tour, Giro, Vuelta). Voor de eendagsklassiekers zijn enkel de ereplaatsen gebruikt omdat Procydingstats in de eerste edities van deze wedstrijden slechts de namen van de eerste drie renners heeft. Voor de drie grootste rondes keken wij naar het eindpodium. De telling start vanaf 1935 omdat in dat jaar voor het eerst alle drie de grote rondes werden verreden. De beschikbaarheid van data die ver teruggaan in de tijd maakt het mogelijk om de ontwikkeling van internationalisering tussen de verschillende wedstrijden te vergelijken. Ten behoeve van de leesbaarheid zijn landen gegroepeerd op een (sub-)continentale schaal.

De resultaten van dopingzondaars worden niet geweerd in dit artikel. Lance Armstrong behoudt in dit onderzoek al zijn Touroverwinningen. Doping kan mogelijk ook een impact hebben gehad op de mondialisering van de wielersport. Het is in dat opzicht verstandig om dopingzondaars mee te rekenen. Hierbij wordt geen oordeel geveld over de vraag of het correct is dat Lance Armstrong zijn Tourzeges verliest.

Nadat Bjarne Riis in 1996 de Tour de France won, nam de populariteit van het wielrennen in Denemarken toe

De teams en sponsors

Sponsors van wielerploegen zorgen voor het grootste inkomen van de teams. Sommige sponsors hebben vooral nationale belangen, zoals een nationale loterij; anderen, zoals een fietsfabrikant, hebben juist internationale belangen. Een sponsor heeft invloed op de samenstelling van het team. Zo zal een ploeg die gesponsord wordt door de nationale loterij of een nationaal verankerd bedrijf liever renners uit het eigen land in de ploeg zien rijden, terwijl een internationaal bedrijf eerder renners van over de hele wereld verkiest.

De data over de teams zijn beschikbaar vanaf 1965. De eerste echte ploegsponsors waren vanaf 1953 al aanwezig in het peloton, namelijk Nivea en St-Raphael. Vóór 1953 waren de meeste renners fulltime professionele arbeiders in een fietsfabriek. Deze fabrieken gebruikten de competitie als promotie-evenementen om hun fietsen te verkopen.

Het wielrennen heeft zijn wortels in West-Europa, met name in Frankrijk, België en Italië, die wij voor het gemak de 'Top 3' noemen. Uit deze landen zijn historisch gezien de meeste teams afkomstig. Tot de jaren tachtig zijn alleen West-Europese teams aanwezig; in de jaren daarna komen er teams van het Amerikaanse continent bij. Hierna volgen Denemarken, Rusland, Groot-Brittannië, Kazachstan en Australië. In 2016 volgt Zuid-Afrika. Met het invoeren van de WorldTour in 2005 wordt het aantal teams beperkt, maar zet de internationalisering verder door. Europa blijft echter sterk oververtegenwoordigd.

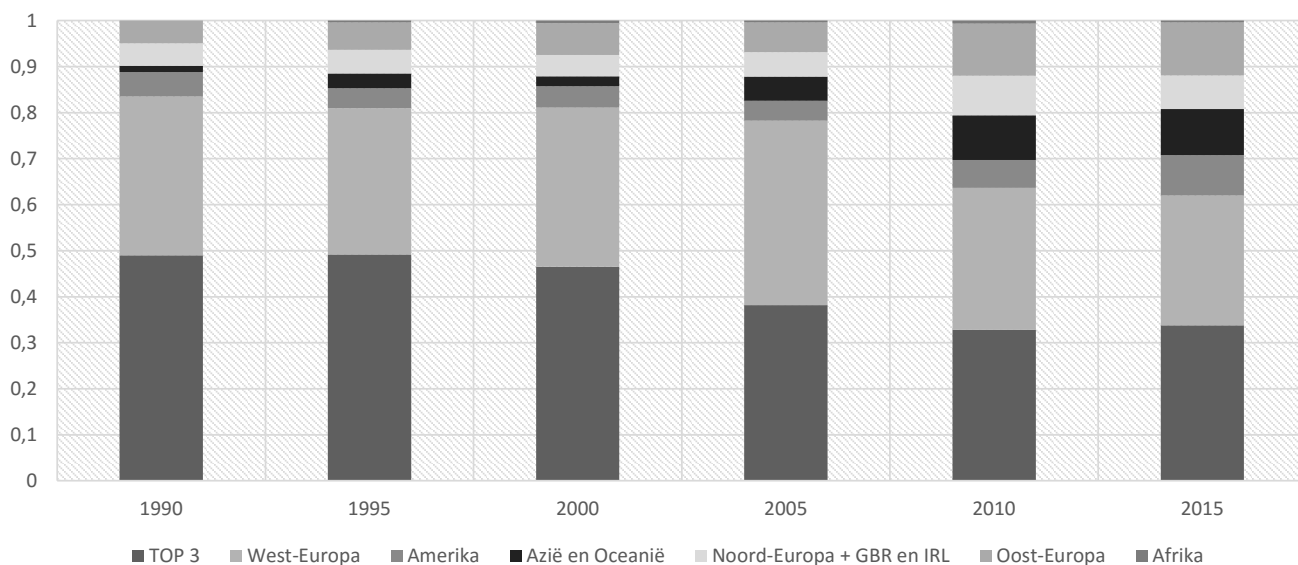
Als we kijken naar het type hoofdsponsors van wielerploegen is er de laatste jaren een dominantie van fietsfabrikanten (Trek, BMC) en bedrijven die fietsgerelateerde artikelen (Etixx) ontwikkelen. Deze sponsors zijn overigens niet exclusief afkomstig uit de traditionele wielerlanden. Andere veel voorkomende sponsors zijn banken en nationale loterijen (grotendeels uit de meer traditionele wielerlanden), maar ook uit de maakindustrie komen nog steeds een aantal sponsors (bijvoorbeeld Orica-springstoffen uit Australië, Lampre-staal uit Italië en Alpecin-shampoo uit Duitsland).

De renners

De namen van alle renners per wielerploeg zijn pas beschikbaar vanaf het jaar 1979, maar deze data zijn niet consistent bijgehouden door Procydingstats; sommige jaren missen. Vanaf het jaar 1990 geeft Procydingstats alle gegevens weer. Om toch een grotere periode te kunnen bestrijken voor dit onderzoek bestuderen we ook de jaren vóór 1990 die wel beschikbaar zijn. We zien dan dat het aantal nationaliteiten dat vertegenwoordigd is in de verschillende wielerteams gestaag toeneemt. In 1979 zijn slecht 11 nationaliteiten vertegenwoordigd in het peloton. In 1989 zijn dat er al 24 en in 1999 30. De groei zet ook in de eenentwintigste eeuw door met een maximum van 43 nationaliteiten in 2013. Daarna lijkt de groei er een beetje uit te zijn.

Voordat televisie en telefoon wijdverspreid waren, was de populariteit van het wielrennen afhankelijk van mond-op-mond reclame. Frankrijk, België en Italië zijn de landen waarin het

Renners per regio/continent

wielrennen voor het eerst populair is geworden omdat in deze landen de eerste wielervedstrijden op twee even grote wielen worden verreden. Via successen van 'eenzame' buitenlanders, zoals de Duitser Jozef Fischer in de eerste editie van Parijs-Roubaix, kan de populariteit van het wielrennen uitbreiden naar de rest van West-Europa. In de laatste decennia verspreidt de populariteit van het wielrennen zich gemakkelijker doordat via de televisie ook niet-West-Europeanen sneller bereikt kunnen worden. Verder kunnen toprenners iets teweeg brengen en een positieve impuls geven aan de wielersport in het land waar die toprenner vandaan komt. Zo is er bijvoorbeeld sprake van een Riis-effect: nadat de Deen Bjarne Riis in 1996 de Tour de France won, nam de populariteit van het wielrennen in Denemarken toe.

Figuur 1 geeft weer uit welk (sub-)continent de renners afkomstig zijn. Opvallend is het grote aandeel van de Top 3 (Frankrijk, België, Italië) en Overig West-Europa; gezamenlijk leveren zij in 1990 bijna 85% van alle renners. In 2015 is hun gezamenlijke aandeel fors gedaald, maar is het nog altijd ongeveer 60%. Een deel van het West-Europese aandeel heeft plaats gemaakt voor renners uit Amerika, Azië en Oceanië, Oost-Europa en in mindere mate ook Noord-Europa. De toename van het aantal renners is vooral het sterkst voor Azië, Oceanië en Oost-Europa.

Parijs-Roubaix en de Ronde van Vlaanderen zijn minder geïnternationaliseerd dan Milaan-San Remo

De klassiekers

De drie geselecteerde eendagsklassiekers worden elk gehouden in een van de drie traditionele wielerlanden. Tussen 1935 en 1944 komen de drie hoogst genoteerde renners exclusief uit de landen waar de klassiekers plaatsvinden, of in het geval van Parijs-

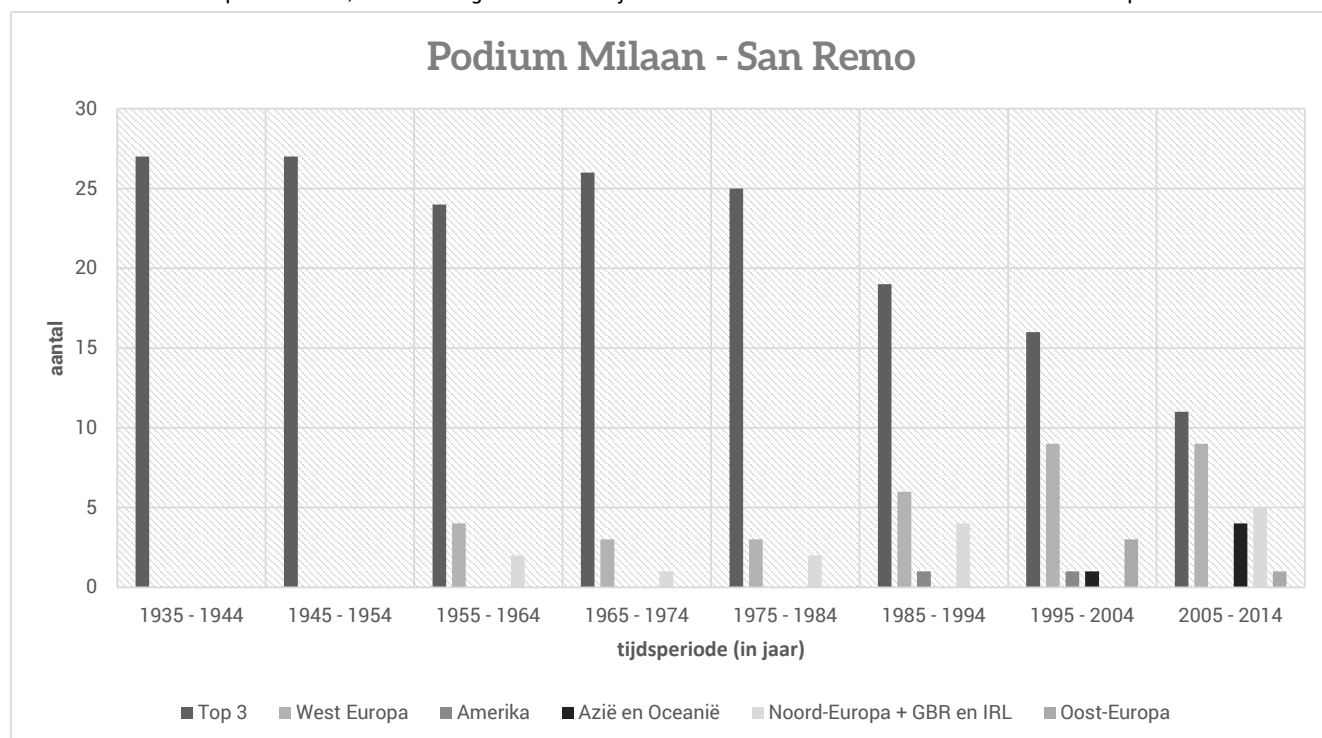
Roubaix uit zowel Frankrijk als België. Tot het midden van de jaren vijftig zijn de podiumplaatsen van andere West-Europeanen op een hand te tellen. Daarna neemt dit aantal iets toe. Vanaf de jaren tachtig zien we langzaam ook podiumkandidaten van buiten West-Europa. Deze trend zet door in de laatste 25 jaar.

Bij de Ronde van Vlaanderen en Parijs-Roubaix zien we dat de dominantie van de Top 3 langer standhoudt dan in Milaan-San Remo. Parijs-Roubaix en vooral de Ronde van Vlaanderen zijn minder geïnternationaliseerd dan Milaan-San Remo. In de eerste twee klassiekers moeten veel lastige kasseistroken worden overwonnen, iets waar traditioneel vooral de Belgen zich in specialiseren en waarin ook de Fransen, Italianen en Nederlanders nog redelijk meedoen. De vele podiumplaatsen die in het laatste decennium behaald worden door renners uit overig West-Europa zijn echter grotendeels op het conto te schrijven van één Zwitser: Fabian Cancellara.

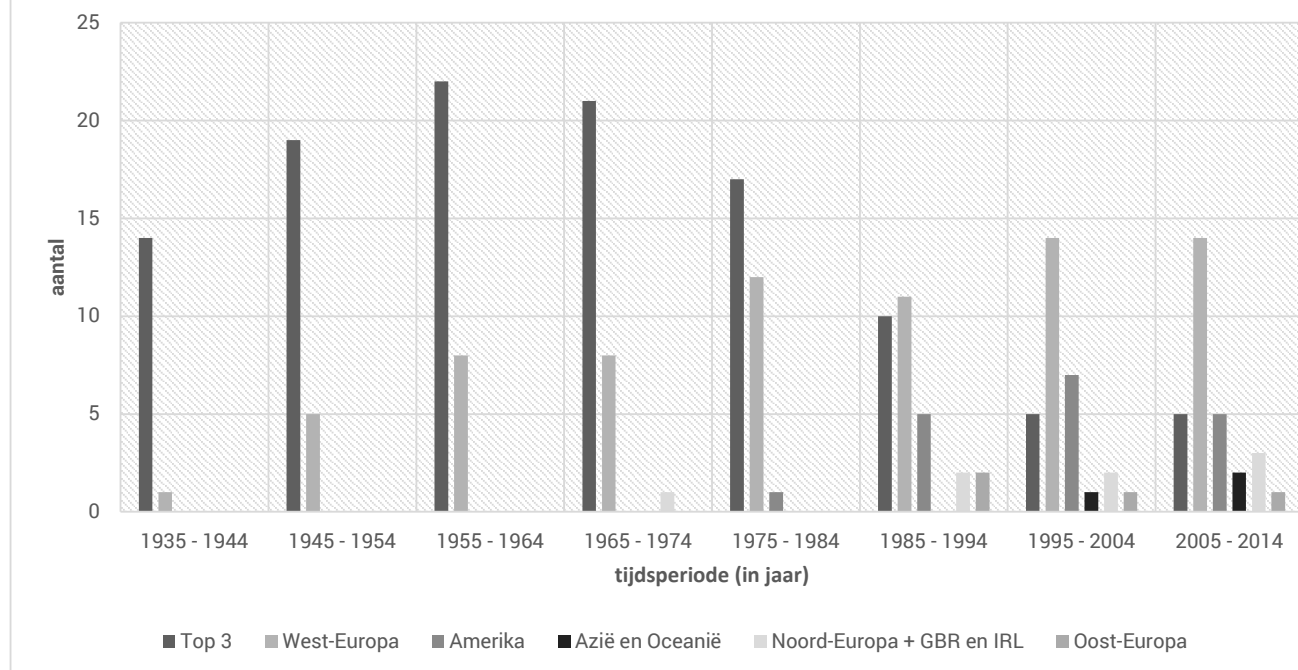
De drie grote rondes

De Vuelta Ciclista a España wordt gedomineerd door Spanjaarden die zeer gemotiveerd zijn om te winnen voor eigen volk. Interessant is dat in de periode van 1995 tot 2004 meer podiumplaatsen behaald worden door Amerikanen dan door renners uit de Top 3. In de jaren tachtig kent het Colombiaanse wielrennen een bloeiperiode met onder meer de Colombiaan Herrera, die de Vuelta in 1987 won. In de meest recente periode (2005-2014) zien we een geografische diversificatie in de podiumplaatsen. De dominantie van de Spanjaarden blijft echter enorm.

Ook de Giro d'Italia wordt gedomineerd door de Europeanen, maar dan vooral door Italianen. Net als in de Vuelta worden ook hier podiumplaatsen behaald door renners uit Amerika, alleen gaat het hier aanvankelijk om renners uit de VS en nog niet uit Colombia. In de periode van 1995 tot 2004 scoort ook Oost-Europa goed in de Giro dankzij de Russen, met als voornaamste renner Pavel Tonkov. In de meest recente periode behaalt een relatief hoog aantal renners uit Amerika een podiumplaats, dit is te danken aan successen van bekende Colombianen zoals Uran en Quintana. De bekendste en meest prestigieuze wielervedstijd is en blijft de Tour de France. Hier behalen de Amerikanen al in de periode van 1985 tot 1994 een redelijk groot aandeel van de podiumplekken dankzij één renner, Greg Lemond. Hij won drie keer de Tour de France en werd één keer tweede. In de periode van 1995 tot

Eindpodium Tour de France

2004 behalen de Amerikanen nog meer podiumplekken, vooral dankzij Lance Armstrong. Vanwege het feit dat de Tour de France de bekendste koers van het jaar is, is het eindpodium hier internationaler dan bij andere rondes. Echter, West-Europeanen blijven ook de Tour domineren.

Berlijnse Muur

Uit deze studie kan geconcludeerd worden dat de internationalisering of mondialisering van het wielrennen een feit is. Er is sprake van een gestage toename van het aantal verschillende nationaliteiten in het wielrennen op het hoogste niveau. Het is hoogstwaarschijnlijk dat de invoering van de UCI WorldTour hierin een rol heeft gespeeld. We zien vanaf 2005 namelijk meer renners en podiumkandidaten van buiten West-Europa in de grote wedstrijden.

Het weg wielrennen vandaag de dag is nog steeds een West-Europees georiënteerde sport, die echter de laatste tien jaar meer aan het uitbreiden is naar de rest van de wereld. Dit vinden we terug wanneer we de nationaliteiten van de teams en de renners bekijken. Er zijn bijvoorbeeld wel meer Amerikaanse en Russische teams in het peloton aanwezig dan vroeger, maar West-Europese teams domineren nog steeds. Ondanks de duidelijke toename van Oost-Europeanen, Australiërs en ook Colombianen is nog altijd 60% van de renners afkomstig uit West-Europa. Als we de winnaars van de eendagsklassiekers en de rondes erbij halen, moeten we vaststellen dat het merendeel van de podiumplaatsen tevens wordt weggekaapt door West-Europeanen. Het podium van de Tour de France, de bekendste wielervedstrijd van de wereld, is de laatste jaren echter internationaler van aard dan het podium van de andere twee grote rondes of de drie eendagsklassiekers.

De wielerteams zijn zeer afhankelijk van hun sponsors, die 90% van de inkomsten genereren. De sponsors zijn deels in de positie om het team samen te stellen. Bovendien kan een WorldTour-team de wielersport in een bepaald land stimuleren. Het Zwitserse wielrennen bijvoorbeeld zat in 2010 een beetje in het slop met slechts acht Zwitsers in het peloton, tot het moment dat IAM Cycling, een Zwitserse ploeg, een WorldTour-team werd en het aantal naar 19 steeg.

Toprenners kunnen in hun eigen land de populariteit van het wielrennen sterk aanwakkeren. Peter Sagan en Michał Kwiatkowski, de huidige (2015) en de vorige (2014) wereldkampioen, kunnen een enorme boost geven aan het Slowaakse en Poolse wielrennen. Het concrete effect zal later nog moeten blijken, maar ook in het verleden zijn er tal van voorbeelden terug te vinden. De Amerikaan

Greg Lemond won in de jaren tachtig drie keer de Tour en in 1990 waren er 'ineens' 16 Amerikanen in het peloton – het Lemond-effect. Bjarne Riis en Alexandre Vinokoerov hebben door hun goede prestaties in de Tour de France in hun thuisland iets losgeweekt. Ondanks het feit dat Denemarken een klein land is, was het in 1990 het negende grootste wielerland. En Kazachstan was in 2010 bijvoorbeeld met 15 renners aanwezig in het peloton, terwijl in 1995 nog geen enkele Kazak rondreed in het professionele wielercircuit. Andere effecten die mogelijk een invloed hebben gehad op de internationalisering van de wielersport zijn belangrijke politieke gebeurtenissen en beslissingen. Het beste voorbeeld is de val van de Berlijnse muur in 1989. In 1985 deed slechts 1 renner uit Oost-Europa, een Pool, mee aan wielervedstrijden. Sinds 1990 begon het aantal Oost-Europese renners toe te nemen.

Als de trend van internationalisering van het wielrennen verder zal doorzetten, kan de wielersport op lange termijn een mondiale sport worden. Veel zal echter afhangen van de locatie van de wegwedstrijden binnen de WorldTour. Hierin heeft ook de ASO, de Franse organisator van veel belangrijke wedstrijden waaronder de Tour de France, veel in de melk te brokkelen, zoals blijkt uit de recente impasse tussen UCI en ASO. Als de UCI haar zin krijgt, is het niet ondenkbaar dat in de toekomst de Ronde van Peking in de WorldTour zal worden opgenomen, waardoor meer Chinezen in contact kunnen komen met het wielrennen.

Literatuurselectie

Rebeggiani, L. & D. Tondani (2007) Organisational forms in professional cycling – efficiency issues of the UCI Pro Tour. *Econbiz*. Geraadpleegd op 27-4-2015 via: http://www.econbiz.de/archiv1/2009/97254_organizational_forms_cycling.pdf

Vandijck, T. (2010) De belastingen in de VS zijn te laag. *De Morgen*. Geraadpleegd op 9-5-2015 via <http://www.demorgen.be/buitenland/de-belastingen-in-de-vs-zijn-te-laag-a1094479/>

UCI (2015) UCI Strategy-Developing cycling around the world. Geraadpleegd op 27-4-2015 via <http://www.uci.ch/inside-uci/about/uci-strategy-developing-cycling-across-the-world/>

Jef Reyniers (jef.reyniers@student.kuleuven.be) is masterstudent Geografie aan de KU Leuven, waar Manuel Aalbers (manuel.aalbers@kuleuven.be) hoofddocent Geografie is.